Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
TAMARA ĆAPETA IŠVADA,
pateikta 2025 m. sausio 30 d.[1]

Sujungtos bylos C-555/23 ir C-556/23

Makeleio EPE (C-555/23),
Zougla G.R. AE (C-556/23)
prieš
Ethniko Symvoulio Radiotileorasis (ESR)

(*Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija) prašymai priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2010/13 – Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų (toliau – AVŽP) teikimas – Naujienų interneto portalas, teikiantis ir AVŽP – Pagarba žmogaus orumui – Draudimas transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programas – Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principas – Ribos – Teisėtumo principas“

I. Įvadas

1. Kompetentinga nacionalinė audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų (toliau – AVŽP) institucija skyrė baudą dviem Graikijos naujienų interneto portalams už žmogaus orumą žeminančio turinio transliavimą.

2. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą šiose bylose pateikusiame *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija) šie portalai ginčija jiems skirtas baudas, teigdami, kad transliuoti tokį turinį draudžiantys teisės aktai nebuvo skirti naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP.

3. Vykstant šiam procesui nacionaliniame teisme, kilo keletas klausimų dėl Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos[2] (toliau – AVŽP direktyva) ir Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principo ribų aiškinimo.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva) (OL L 95, 2010, p. 1), iš dalies pakeista Direktyva 2018/1808 (konsoliduota redakcija, toliau – AVŽP direktyva).

II. Pagrindinių bylų faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

4. *Makeleio* ir *Zougla* (toliau – pareiškėjai pagrindinėse bylose) yra Graikijos naujienų interneto portalai, savo interneto svetainėse taip pat siūlantys audiovizualines programas. Jie nėra tradiciniai AVŽP teikėjai; kitaip tariant, jie nėra panašūs į televizijos kanalus, transliuojančius jiems skirtais dažniais arba internetu, arba abiem būdais. Vis dėlto šiuose naujienų interneto portaluose kartais visuomenei siūlomos programos, kurioms taikoma AVŽP direktyva. Šiuos paslaugų teikėjus vadinsiu naujienų interneto portalais, teikiančiais ir AVŽP.

5. 2021 m. birželio 29 d. *Makeleio* transliavo programą, per kurią vedėjas pristatė naujieną apie LGBT+ bendruomenės atstovų apsilankymą Graikijos ministro pirmininko kabinete, vartodamas menkinančius, įžeidžiančius ir užgaulius žodžius apie homoseksualius asmenis, ironiškai komentuodamas jų seksualinę orientaciją ir netiesiogiai kurstydamas žodinius bei fizinius išpuolius prieš juos. Galiausiai tas vedėjas keletą kartų aiškiai paminėjo konkrečiai įvardytų politinių veikėjų seksualinę orientaciją (toliau – pirmoji nagrinėjama programa).

6. 2022 m. vasario 22 d. *Zougla* savo interneto svetainėje transliavo radijo stoties, transliuojančios ir internetu, programą. Per šią programą jos vedėjas, kalbėdamas apie vykstantį baudžiamąjį procesą prieš trečiąsias šalis dėl pedofilijos, be jokių įrodymų asmeniškai užsipuolė tam tikrus politinius veikėjus, nurodydamas jų vardus ir pavardes ir išsakydamas įvairių šmeižikiškų bei įžeidžiančių pastabų dėl jų tariamo polinkio proteguoti pedofilus, pederastus ir tarpininkavimo skiriant asmenis į atsakingas pareigas, siekiant toliau tenkinti savo seksualinį potraukį (toliau – antroji nagrinėjama programa).

7. Dėl abiejų nagrinėjamų programų buvo kreiptasi į *Ethniko Symvoulio Radiotileorasis* (Nacionalinė transliuotojų taryba, Graikija, toliau – ESR), Graikijos nepriklausomą administracinę instituciją, prižiūrinčią ir reguliuojančią AVŽP rinką [3].

8. ESR manė, kad turi jurisdikciją priimti sprendimus dėl dviejų viešai paskelbtų programų, nes, jos nuomone, tiek *Makeleio*, tiek *Zougla* yra AVŽP teikėjai, kaip tai suprantama pagal AVŽP direktyvą ir Įstatymą Nr. 4779/2021 [4], kuriuo ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę.

9. Už pirmosios nagrinėjamos programos transliavimą [5] ESR skyrė *Makeleio* dvi administracines baudas. Pirmoji 30 000 EUR bauda buvo skirta už Įstatymo Nr. 4779/2021 8 straipsnyje numatyto draudimo kurstyti smurtą ar neapykantą prieš asmenis dėl jų seksualinės orientacijos pažeidimą. Šia Įstatymo Nr. 4779/2021 nuostata į Graikijos teisę perkeltas AVŽP direktyvos 6 straipsnis. Iš

[3] ESR yra nacionalinė reguliavimo institucija, kaip tai suprantama pagal AVŽP direktyvos 30 straipsnį.

[4] *Nomos 4779/2021, Ensomatosi stin ethniki nomothesia tis Odigias (EE) 2010/13 tou Europaikou Koinovouliou kai tou Symvouliou tis 10is Martiou 2010 gia ton syntonismo orismenon nomothetikon, kanonistikon kai dioikitikon diatakseon ton kraton melon schetika me tin parochi ypiresion optikoakoustikon meson, opos echei tropopoiithi me tin Odigia (EE) 2018/1808 tou Europaikou Koinovouliou kai tou Symvouliou tis 14is Noemvriou 2018 kai alles diatakseis armodiotitas tis Genikis Grammateias Epikoinonias kai Enimerosis* (Įstatymas Nr. 4779/2021, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva), iš dalies pakeista 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1808, ir kitos Ryšių ir informacijos Generalinio sekretoriato kompetencijai priklausančios nuostatos) (Oficialusis leidinys Nr. I/27, 2021 m. vasario 20 d.) (toliau – Įstatymas Nr. 4779/2021).

[5] Per posėdį buvo paaiškinta, kad iš pradžių programa buvo transliuojama tiesiogiai, o paskui ji liko *Makeleio* interneto svetainėje ir ją buvo galima bet kada peržiūrėti.

nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Įstatymo Nr. 4779/2021 8 straipsniu nebuvo pažodžiui perkelta visa AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalis – buvo praleisti jos įvadiniai žodžiai dėl draudimo žeminti žmogaus orumą apskritai [6].

10. Antroji taip pat 30 000 EUR dydžio bauda buvo skirta už draudimo transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programą pažeidimą. Toks draudimas nustatytas dviejuose prieš įsigaliojant Įstatymui Nr. 4779/2021 galiojusiuose teisės aktuose – Įstatyme Nr. 2328/1995 ir Prezidento dekrete Nr. 77/2003 [7]. Šiuose dviejuose teisės aktuose aiškiai nustatyta pareiga gerbti žmogaus orumą ir asmenybę bei draudimas transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programas. Per posėdį ESR paaiškino, kad nagrinėjamų programų turinys buvo vertinamas kaip kokybiniu atžvilgiu žeminantis būtent dėl to, kad juo žeminamas žmogaus orumas.

11. ESR taip pat skyrė *Zougla* dvi administracines baudas už antrosios nagrinėjamos programos transliavimą. Pirmoji 80 000 EUR bauda buvo skirta už kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio transliavimą, o antroji 40 000 EUR bauda – už pareigos gerbti žmogaus orumą pažeidimą. Abi baudos buvo skirtos remiantis tais pačiais dviem teisės aktais, pagal kuriuos *Makeleio* buvo skirta antroji bauda, t. y. Įstatymu Nr. 2328/1995 ir Prezidento dekretu Nr. 77/2003.

12. Įstatymas Nr. 2328/1995 ir Prezidento dekretas Nr. 77/2003, kuriais buvo remiamasi kaip teisiniu pagrindu skiriant dalį baudų, nėra aiškiai taikomi naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP. Vis dėlto ESR manė, kad nacionaliniai įstatymai, kuriuose nustatyta pareiga gerbti žmogaus orumą ir asmenybę, net jeigu jie buvo priimti prieš priimant AVŽP direktyvą, turi būti taikomi „bet kokiai audiovizualinei medžiagai, kuri visuomenei pateikiama laisvai prieinamose interneto svetainėse ir kurios poveikis ją žiūrintiems asmenims gali būti panašus į poveikį, kurį sukelia tradicinių turinio teikėjų transliuojama panaši medžiaga“. Taigi, ESR nuomone, iš šių nacionalinės teisės aktų kylančios pareigos taip pat turi būti taikomos naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP, nors jie nėra aiškiai įtraukti į atitinkamų nacionalinės teisės nuostatų tekstą.

13. Dviem atskirais skundais pareiškėjai pagrindinėse bylose pateikė prašymus *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) panaikinti ESR sprendimus. Pareiškėjai tvirtina, kad jų negalima bausti už pareigos gerbti žmogaus orumą pažeidimą ir už kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programos transliavimą, nes nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta tokia pareiga, netaikomi naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP.

14. Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos nematyti, kad pareiškėjai ginčytų nagrinėjamų programų kvalifikavimą kaip žeminančių žmogaus orumą ar esančių kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio. Ginčas veikiau kilo dėl Graikijos teisės aktų, nustatančių jiems pareigą nepažeisti žmogaus orumo, *taikymo*.

[6] Abiejų nutarčių dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą II priede nurodyta, kad Įstatymo Nr. 4779/2021 8 straipsnyje nustatyta: „Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugose neturi būti jokio turinio, kuriuo kurstomas smurtas ar neapykanta tam tikros asmenų grupės ar šios grupės nario atžvilgiu dėl rasės, odos spalvos, tautinės ar etninės kilmės, genetinių bruožų, religijos, negalios, seksualinės orientacijos, lytinės tapatybės ar savybių.“

[7] Nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą remiamasi *Nomos 2328/1995, nomiko kathestos tis idiotikis tileorasis kai tis topikis radiofonias, rythmisi thematon tis radiotileoptikis agoras kai alles diatakseis* (Įstatymas Nr. 2328/1995 dėl privačių televizijos kanalų ir vietinių radijo stočių teisiniam statusui taikomos tvarkos, transliavimo rinkos reguliavimo ir kitų nuostatų) (Oficialusis leidinys Nr. I/159, 1995 m. rugpjūčio 3 d.) (toliau – Įstatymas Nr. 2328/1995)) 1 straipsnio 1 dalimi ir *Proedriko diatagma 77/2003, kodikas deontologias eidiseografikon kai allon dimosiografikon kai politikon ekpompon* (Prezidento dekretas Nr. 77/2003 dėl žinių ir kitų žurnalistinių bei politinių laidų etikos kodekso) (Oficialusis leidinys Nr. I/75, 2003 m. kovo 28 d.) (toliau – Prezidento dekretas Nr. 77/2003)) 2 straipsnio 1 dalimi, 4 straipsniu ir 9 straipsnio 2 dalimi.

15. *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) kolegijos teisėjų nuomonės dėl to, ar nacionalinėje teisėje naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP, nustatytas draudimas žeminti žmogaus orumą ir transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programą, išsiskiria. Dauguma mano, kad atitinkami nacionalinės teisės aktai nėra aiškiai ir nedviprasmiškai susiję su tokiais naujienų interneto portalais, teikiančiais ir AVŽP. Taigi, daugumos nuomone, nacionalinė reguliavimo institucija negalėjo, pagal analogiją taikydama nacionalinės teisės nuostatas, skirti pareiškėjams ginčijamų baudų.

16. *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) kolegijos mažuma mano, kad Graikijos teisėje, įskaitant *Syntagma tis Elladas* (Graikijos Konstitucija)[8] 15 straipsnio 2 dalį, reglamentuotas bet kokios programos transliavimas, nepaisant transliavimo būdo, taigi įskaitant transliavimą, kurį vykdo naujienų interneto portalai, teikiantys ir AVŽP. Vadinasi, šios mažumos nuomone, pagal šiuo metu galiojančią Graikijos teisę tokiems transliuotojams kaip *Makeleio* ir *Zougla* jau nustatytas draudimas žeminti žmogaus orumą. Taigi mažuma mano, kad nacionalinė reguliavimo institucija teisėtai skyrė ginčijamas baudas.

17. Nepaisydami šio nesutarimo, visi *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) teisėjai mano, kad vienas iš AVŽP direktyvos tikslų yra užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir užkirsti kelią kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programų transliavimui – apie tai kalbama abiejose nagrinėjamose bylose. Vis dėlto šis teismas prašo Teisingumo Teismo patvirtinti, kad toks AVŽP direktyvos aiškinimas yra teisingas.

18. Be to, nors draudimas žeminti žmogaus orumą yra AVŽP direktyvos tikslas ir patenka į jos reglamentavimo sritį, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ar bent jo teisėjų dauguma mano, kad ginčijamos baudos negalėjo būti skirtos naujienų interneto portalams, teikiantiems ir AVŽP, vien tik aiškinant nacionalinę teisę pagal AVŽP direktyvą. Tam prieštarauja teisėtumo principas, kurį atspindi posakis *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

19. Esant šioms aplinkybėms, *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyvos [2010/13], iš dalies pakeistos [Direktyva 2018/1808], tikslai, taigi ir šios direktyvos taikymo sritis apima: a) pagarbos žmogaus asmens orumui ir vertei bei jų apsaugos užtikrinimą; ir b) televizijos paslaugų teikėjų vykdomo kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio (ypač tokio turinio, kokį nagrinėjamu atveju transliavo bendrovė pareiškėja) transliavimo prevenciją?

2. Jeigu į direktyvos taikymo sritį patenka: a) pareiga gerbti ir saugoti žmogaus orumą ir vertę; ir (arba) b) draudimas transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminantį turinį, visų pirma tokį kaip nagrinėjamos programos turinį, ar direktyvos 4 straipsnio 1 daliai, siejamai su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 20 ir 21 straipsniuose įtvirtintu vienodo požiūrio principu, prieštarauja nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią šios pareigos taikomos visiems televizijos paslaugų teikėjams, išskyrus tuos, kurie televizijos turinį transliuoja tik internetu?

[8] Graikijos Konstitucijos 14 straipsnyje reglamentuota saviraiškos ir spaudos laisvė. Jos 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „ankstesnio straipsnio nuostatos dėl spaudos laisvės apsaugos netaikomos filmams, garso įrašams, radijui, televizijai ar bet kurioms panašioms kalbos arba vaizdų transliavimo priemonėms“.
Graikijos Konstitucijos 15 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta:
„Radiją ir televiziją tiesiogiai kontroliuoja valstybė. Administracinių sankcijų kontrolė ir skyrimas priklauso įstatyme numatytai išimtinei Nacionalinės radijo ir televizijos tarybos, kuri yra nepriklausoma institucija, kompetencijai. Tiesiogine valstybės kontrole, kuri taip pat gali būti vykdoma išduodant išankstinius leidimus, siekiama, kad informacija ir naujienų pranešimai, taip pat literatūros ir meno kūriniai būtų perduodami objektyviai ir vienodomis sąlygomis, siekiama užtikrinti radijo ir televizijos socialinės misijos ir šalies kultūrinės raidos reikalaujamą programų kokybės lygį, taip pat pagarbą žmogaus orumui ir vaikų bei jaunimo apsaugą.“

3. Jeigu atsakymas į pirmuosius du klausimus būtų teigiamas: ar nacionalinė reguliavimo institucija, siekdama užtikrinti direktyvos veiksmingumą praktikoje, privalo taikyti nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias nagrinėjamos pareigos vienodai nustatomos visiems televizijos paslaugų teikėjams, net jei nacionalinėje teisėje numatomos pareigos ir atitinkamos sankcijos visiems kitiems televizijos paslaugų teikėjams, bet ne tiems, kurie savo turinį transliuoja tik internetu, ir ar administracinių sankcijų skyrimas už minėtų pareigų pažeidimą transliuojant televiziją internetu, nacionalinės teisės nuostatas dėl kitų televizijos paslaugų aiškinant plačiai arba taikant jas pagal analogiją, yra nesuderinamas su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įtvirtintu principu *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*, siejamu su teisinio saugumo principu?

4. Jeigu atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą būtų neigiamas ir jeigu būtų laikomasi nuomonės, kad: a) pareiga gerbti ir saugoti žmogaus orumą ir vertę; ir (arba) b) draudimas transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminantį turinį (visų pirma tokį kaip nagrinėjamos programos turinį), nepatenka į direktyvos taikymo sritį, kaip tai suprantama pagal 4 straipsnio 1 dalį, kai valstybės narės teisės aktuose tokios pareigos nustatomos televizijos paslaugų teikėjams, transliuojantiems antžeminio, palydovinio ar plačiajuosčio transliavimo tinklais, numatant administracines sankcijas, tačiau juose nėra lygiaverčių nuostatų dėl internetinės televizijos paslaugų teikėjų: ar šiuo metu galiojančią Direktyvos 2010/13 2 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal vienodo požiūrio principą kompetentinga nacionalinė institucija turi numatyti galimybę skirti administracines sankcijas už šių nuostatų pažeidimą ir tuo atveju, kai televizijos programos transliuojamos internetu?

5. Jeigu atsakymas į ketvirtąjį klausimą būtų teigiamas: ar, remiantis tuo, kas išdėstyta, ir Sąjungos teisę atitinkančiu nacionalinės teisės išaiškinimu, visų pirma – minėtomis direktyvos nuostatomis, nacionalinės reguliavimo institucijos pareiga vienodai taikyti tokias pareigas nustatančias nacionalinės teisės normas visoms televizijos paslaugoms, neatsižvelgiant į jų transliavimo būdą, yra suderinamas su principu *nullum crimen, nulla poena sine lege certa* ir teisinio saugumo principu, jeigu šios pareigos, nacionalinėje teisėje nustatytos visiems kitiems televizijos paslaugų teikėjams, netaikomos internetinei televizijai?“

20. Rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė *Makeleio*, ESR, Graikijos ir Švedijos vyriausybės bei Europos Komisija.

21. 2024 m. spalio 16 d. įvyko teismo posėdis, per kurį buvo išklausyti *Makeleio*, ESR, Graikijos ir Švedijos vyriausybės bei Komisija.

III. Analizė

A. Pirminiai klausimai

1. Ar tokias interneto svetaines kaip „Makeleio“ ir „Zougla“ galima laikyti AVŽP teikėjomis?

22. Iš pradžių reikia nustatyti, ar, kiek tai susiję su nagrinėjamomis programomis, už kurias buvo skirtos baudos, *Makeleio* ir *Zougla* gali būti laikomi AVŽP teikėjais, kuriems taikoma AVŽP direktyva.

23. Mano nuomone, teigiamas atsakymas į šį klausimą aiškiai išplaukia iš Sprendimo *New Media Online*[9]. Šis sprendimas priimtas prieš įsigaliojant AVŽP direktyvos 2018 m. pakeitimams. Vis dėlto jis neprarado aktualumo, juolab kad kai kurios šiame sprendime padarytos išvados net buvo įtrauktos į 2018 m. AVŽP direktyvos redakciją.

24. Ta byla susijusi su bendrovės, kuri, panašiai kaip pareiškėjai nagrinėjamose bylose, valdo internetinį laikraštį, teikiama paslauga. Vis dėlto, be pagrindinės paslaugos, ši bendrovė taip pat siūlė trumpus vaizdo įrašus – trumpus epizodus iš žinių, kurie tokios formos paprastai nerodomi „klasikinėje“ televizijoje. Šie vaizdo įrašai nebuvo susiję su šiuose internetiniuose laikraščiuose skelbiamomis naujienomis.

25. Tomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas visų pirma nusprendė, kad „sąvoka „programa“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2010/13 1 straipsnio 1 dalies b punktą, turi būti aiškinama taip, kad ji apima laikraščio interneto svetainės subdomene teikiamus trumpus vaizdo įrašus – trumpus epizodus, paimtus iš vietos žinių, sporto ar pramoginio pobūdžio įvykių“[10].

26. Po dalinio pakeitimo 2018 m. AVŽP direktyvos 1 straipsnio 1 dalies b punkte pateikta sąvokos „programa“ apibrėžtis nepakito. Jame nustatyta:

„programa – judesį perteikiančių vaizdų, lydimų arba nelydimų garso, visuma, sudaranti atskirą vienetą, nepriklausomai nuo jo trukmės, žiniasklaidos paslaugų teikėjo nustatytame tvarkaraštyje arba kataloge, įskaitant pilnametražius vaidybinius filmus, vaizdo klipus, sporto renginius, situacijų komedijas, dokumentinius filmus, vaikams skirtas programas ir originalius dramos kūrinius“.

27. Toliau Sprendime *New Media Online* Teisingumo Teismas nurodė, kad tokia programa laikytina „audiovizualinės žiniasklaidos paslauga“, kaip tai suprantama pagal AVŽP direktyvos 1 straipsnio 1 dalies a punkto i papunktį, net jeigu pagrindinė bendrovės veikla yra leisti internetinius laikraščius, jeigu tokią programą galima atsieti nuo tos bendrovės skelbiamų naujienų[11].

28. Taigi AVŽP direktyvos 1 straipsnio 1 dalies a punkto i papunktis, kuriame apibrėžta sąvoka „audiovizualinės žiniasklaidos paslauga“, buvo iš dalies pakeistas įtraukiant šią jurisprudenciją ir dabar jame nustatyta:

„a) audiovizualinės žiniasklaidos paslauga –

i) paslauga, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 56 ir 57 straipsniuose, kai pagrindinis paslaugos arba nuo jos atsiejamos dalies tikslas yra, žiniasklaidos paslaugų teikėjui prisiimant redakcinę atsakomybę, informavimo, pramogų ar švietimo tikslais teikti programas plačiajai visuomenei elektroninių ryšių tinklais, kaip apibrėžta
Direktyvos 2002/21/EB 2 straipsnio a punkte; tokia audiovizualinės žiniasklaidos paslauga – tai televizijos programų transliavimas, kaip apibrėžta šios dalies e punkte, arba užsakomoji audiovizualinės žiniasklaidos paslauga, kaip apibrėžta šios dalies g punkte“.

9 2015 m. spalio 21 d. Sprendimas *New Media Online* (C-347/14, EU:C:2015:709, toliau – Sprendimas *New Media Online*).

10 Sprendimo *New Media Online* 24 punktas.

11 Sprendimo *New Media Online* 26, 28 ir 33 punktai.

29. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes neabejoju, kad interneto svetainėms, kurios nėra įprasti televizijos kanalai, AVŽP direktyva taikoma tada, kai jos transliuoja programas, kaip tai suprantama pagal AVŽP direktyvos 1 straipsnio 1 dalies a punkto i papunktį, kaip pagrindinę savo paslaugą arba kaip atsiejamą kitos rūšies teikiamos paslaugos dalį.

30. Neatrodo, kad *Makeleio* ir *Zougla* viešai paskelbti vaizdo įrašai yra susiję su jų interneto svetainėse skelbiamomis naujienomis. Taigi šioje byloje nagrinėjamos programos, ko gero, patenka į audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos sąvokos apibrėžtį.

31. Per posėdį *Makeleio* teigė, kad nagrinėjamą programą teikė neprisiimdamas redakcinės atsakomybės.

32. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad turi būti suprantama, jog „valstybėje narėje gyvenantis fizinis arba joje įsisteigęs juridinis asmuo prisiima redakcinę atsakomybę <…> jeigu jis tokios televizijos programos atskiras programas atrenka ir išdėsto chronologine tvarka“ [12]. Tai atsispindi ir AVŽP direktyvos 1 straipsnio 1 dalies c punkte pateiktoje sąvokos „redakcinė atsakomybė“ apibrėžtyje [13].

33. Atsižvelgiant į jurisdikcijos pasidalijimą tarp Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, faktines aplinkybes turi nustatyti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Teisingumo Teismas iš esmės yra saistomas prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikto bylos faktinių aplinkybių ir taikytinos nacionalinės teisės aprašymo [14].

34. Šiuo atžvilgiu svarbu tai, kad nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą šiuos prašymus pateikęs teismas atsižvelgė į AVŽP direktyvą ir į Sprendimą *New Media Online* ir vieningai nusprendė, kad, kiek tai susiję su programomis, už kurių transliavimą pareiškėjams buvo skirtos baudos, jie abu yra AVŽP teikėjai, kaip tai suprantama pagal AVŽP direktyvą.

35. Taigi atrodo, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamos aplinkybės patenka į 2018 m. iš dalies pakeistos AVŽP direktyvos taikymo *ratione personae* sritį, bet tai dar turi galutinai patvirtinti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

2. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo kolegijos narių nesutarimas

36. Kaip jau paaiškinta, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusios Valstybės Tarybos kolegijos nariai nesutaria dėl Graikijos teisės, kiek ji susijusi su šia byla, aiškinimo (žr. šios išvados 15 ir 16 punktus).

37. Dauguma mano, kad Graikijos teisės aktuose nenustatyta bendro draudimo žeminti žmogaus orumą ir teikti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programas naujienų interneto portaluose, kuriuose taip pat teikiamos AVŽP. O mažuma mano, kad galiojančioje Graikijos teisėje šiems interneto transliuotojams nustatyti tokie įpareigojimai.

[12] Šiuo klausimu žr. 2019 m. liepos 4 d. Sprendimą *Baltic Media Alliance* (C-622/17, EU:C:2019:566, 41 punktas).

[13] Šioje byloje paklaustas apie tai *Makeleio* patvirtino, kad jo darbuotojas vykdė AVŽP atranką ir organizavimą prižiūrimas šios bendrovės.

[14] Šiuo klausimu žr. 1978 m. kovo 16 d. Sprendimą *Oehlschläger* (104/77, EU:C:1978:69, 4 punktas) ir 2023 m. sausio 31 d. Sprendimą *Puig Gordi ir kt.* (C-158/21, EU:C:2023:57, 61 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

38. Šiuo klausimu reikia priminti, kad, atsižvelgiant į jurisdikcijos padalijimą per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos aiškinti nacionalinės teisės. Teisingumo Teismas gali aiškinti tik atitinkamas Sąjungos teisės nuostatas [15]. Kai nagrinėjamos direktyvos, kaip antai šioje byloje, Teisingumo Teismas gali išaiškinti pareigas, kurias pagal direktyvą valstybės narės turi nustatyti jų jurisdikcijai priklausantiems subjektams, priimdamos įgyvendinimo teisės aktus.

39. Taigi prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar nacionaliniais įgyvendinimo teisės aktais direktyva tinkamai perkelta į nacionalinę teisę. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas šioje byloje negali išspręsti prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusios Valstybės Tarybos kolegijos daugumos ir mažumos nesutarimo.

40. Vis dėlto verta priminti, kad pagal SESV 288 straipsnio trečią pastraipą, nors direktyva yra privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta, rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu, nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus.

41. Taigi direktyvos įgyvendinimo teisės aktų priėmimas nebūtinai reiškia, kad turi būti priimtas įstatymas, kuriuo konkrečiai siekiama perkelti konkrečią direktyvą į nacionalinę teisę.

42. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją „dėl bendrųjų principų ar taisyklių buvimo perkėlimas konkrečiais papildomais įstatymais ir kitais teisės aktais gali tapti perteklinis, tačiau su sąlyga, kad šie principai realiai užtikrina visišką šios direktyvos taikymą ir kad tuo atveju, jeigu atitinkama direktyvos nuostata siekiama privatiems asmenims sukurti teisių, iš šių principų išplaukianti teisinė situacija yra pakankamai apibrėžta ir aiški, o šias teises turintys asmenys gali žinoti visas savo teises ir prireikus remtis jomis nacionaliniuose teismuose“ [16].

43. Darytina išvada, kad „siekiant nustatyti, ar nacionalinės teisės aktais pakankamai įgyvendinami iš konkrečios direktyvos kylantys įsipareigojimai, reikia atsižvelgti ne tik į teisės aktus, kurie yra specialiai priimti šiai direktyvai perkelti, bet ir į visas esamas ir taikytinas teisės normas“ [17].

44. Taigi prieš priimant direktyvą galiojusius teisės aktus arba nacionalinėje konstitucijoje įtvirtintas nuostatas galima vertinti kaip pakankamus norint perkelti direktyvą į nacionalinę teisę, su sąlyga, kad subjektai gali pakankamai užtikrintai įsitikinti, jog turi jiems direktyvoje nustatytas teises arba pareigas. Be to, nauju įstatymu galiojančias taisykles būtų galima papildyti tik tiek, kiek galiojančios taisyklės dar nereglamentuoja atitinkamų klausimų. Taigi tinkamas direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę būdas priklauso nuo konkrečių reglamentavimo metodų, taikomų kiekvienoje valstybėje narėje.

[15] Šiuo klausimu žr. 1965 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *Dekker* (33/65, EU:C:1965:118, p. 904) ir 2023 m. spalio 26 d. Sprendimą *EDP – Energias de Portugal ir kt.* (C-331/21, EU:C:2023:812, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[16] Šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 10 d. Sprendimą *Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg)* (C-303/20, EU:C:2021:479, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[17] 2021 m. birželio 10 d. Sprendimas *Ultimo Portfolio Investment (Luxembourg)* (C-303/20, EU:C:2021:479, 35 punktas).

45. Klausimą, ar Įstatymu Nr. 4779/2021, kuriuo į Graikijos teisę perkelta AVŽP direktyva, tik papildytas Graikijoje galiojantis sudėtingas audiovizualinės žiniasklaidos paslaugas reglamentuojančių teisės aktų tinklas [18] ir įtvirtintos tik tos nuostatos, kurių dar nebuvo (kaip per posėdį nurodė ERS ir Graikijos vyriausybė), gali išspręsti tik nacionalinis teismas.

46. Vis dėlto pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus galima suprasti taip, kad jais Teisingumo Teismo prašoma paaiškinti, kurias AVŽP teikėjų pareigas valstybės narės turėjo įtraukti į savo teisės sistemą, siekdamos tinkamai perkelti AVŽP direktyvą į nacionalinę teisę. Tai leis prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nuspręsti, ar ši direktyva buvo tinkamai perkelta į nacionalinę teisę.

47. Toliau trečiuoju klausimu siekiama išsiaiškinti, ar tuo atveju, jeigu AVŽP direktyva nebuvo visiškai perkelta į nacionalinę teisę, nacionalinis teismas nagrinėjamose bylose privalo aiškinti galiojančią nacionalinę teisę taip, kad būtų pasiektas šioje direktyvoje reikalaujamas rezultatas. Nagrinėjamais atvejais tai lemtų draudimą visiems audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikėjams (įskaitant naujienų interneto portalus, teikiančius ir AVŽP) žeminti žmogaus orumą. Konkrečiai kalbant, šiuo klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar įpareigojimas taikyti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą pasiektų ribą tuo atveju, jeigu dėl jo privačiam asmeniui būtų nustatyta pareiga, už kurios pažeidimą gali būti skirta baudžiamoji sankcija.

48. Paaiškinsiu, kad, atsižvelgiant į atsakymus į šiuos klausimus, ketvirtojo ir penktojo klausimų nagrinėti nereikės.

B. Atsakymai į prejudicinius klausimus

1. Pirmasis klausimas – AVŽP direktyvos reglamentavimo sritis

49. Pirmuoju klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo prašo patvirtinti, kad AVŽP direktyvos tikslas, taigi ir reglamentavimo sritis, apima a) draudimą žeminti žmogaus orumą ir b) draudimą transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programą.

50. Dėl to prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės prašo išaiškinti AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalį.

51. Toje nuostatoje numatyta:

„1. Nedarant poveikio valstybių narių pareigai gerbti ir apsaugoti žmogaus orumą, valstybės narės atitinkamomis priemonėmis užtikrina, kad jų jurisdikcijai priklausančių žiniasklaidos paslaugų teikėjų teikiamose audiovizualinės žiniasklaidos paslaugose nebūtų jokio turinio, kuriuo:

a) kurstomas smurtas ar neapykanta tam tikros asmenų grupės ar šios grupės nario atžvilgiu remiantis kuriuo nors iš Chartijos 21 straipsnyje nurodytų pagrindų;

[18] Per posėdį Graikijos vyriausybė paaiškino, kad įvairūs su AVŽP susijusių nacionalinės teisės aktų sluoksniai turi būti suprantami istoriniame kontekste, pradedant naująja konstitucija, pirmuoju visuomeninės televizijos privatizavimu, vėliau – mokamų transliacijų plėtra, skaitmeninės televizijos, pakeitusios analoginę televiziją, atsiradimu ir užsakomosiomis AVŽP. Be jau nurodytų trijų teisės aktų, prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoms byloms svarbūs kiti nutartyse dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyti Graikijos įstatymai.

b) viešai kurstoma įvykdyti teroristinį nusikaltimą, kaip nustatyta Direktyvos (ES) 2017/541 5 straipsnyje.“

a) Draudimas žeminti žmogaus orumą

52. Visų pirma kyla klausimas dėl AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalies įvadinių žodžių: „[n]edarant poveikio valstybių narių pareigai gerbti ir apsaugoti žmogaus orumą“. Ar šis sakinys turėtų būti suprantamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti bendrą draudimą žeminti žmogaus orumą AVŽP teikėjų programose? O gal vienintelės pareigos, kurias valstybės narės turi nustatyti AVŽP teikėjams, yra dvi konkrečios pareigos, nustatytos šios nuostatos a ir b punktuose?

53. Komisijos pasiūlyme dėl Direktyvos 2018/1808 šių įžanginių žodžių nebuvo [19].

54. Per posėdį Komisija paaiškino, kad šie žodžiai įtraukti pasiekus kompromisą tarp Europos Parlamento, primygtinai reikalavusio aiškiai įtraukti bendrą žmogaus orumo žeminimo draudimą, ir Europos Sąjungos Tarybos, prieštaravusios tokiai bendrai formuluotei AVŽP direktyvoje.

55. Vienintelis turimas šios direktyvos genezės dokumentas leidžia Teisingumo Teismui tik patvirtinti, kad tokiai formuluotei ir Parlamentas, ir Taryba pritarė per pirmąjį teisėkūros proceso, per kurį buvo priimta iš dalies pakeista AVŽP direktyva, svarstymą [20]. Vis dėlto turimuose dokumentuose, kuriuose užfiksuota AVŽP direktyvos genezė, nenurodyta nei priežasčių, dėl kurių Parlamentas norėjo aiškiai įtraukti bendrą draudimą žeminti žmogaus orumą į direktyvos tekstą, nei (dar svarbiau) priežasčių, dėl kurių Taryba prieštaravo tokiam sprendimui.

56. Taigi, kaip per posėdį pripažino Komisija, galimas bent dvejopas aiškinimas. Pirma, AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalis galėtų būti suprantama kaip nustatanti ne bendrą pareigą uždrausti žeminti žmogaus orumą, o tik dvi konkrečias pareigas (dėl neapykantos ir smurto kurstymo (6 straipsnio 1 dalies a punktas) ir viešo kurstymo įvykdyti teroristinį nusikaltimą (6 straipsnio 1 dalies b punktas)). Antra, tą pačią nuostatą galima suprasti kaip nustatančią bendrą pareigą nežeminti žmogaus orumo *kartu su* šiomis dviem minėtomis konkrečiomis pareigomis.

57. Per posėdį Komisija pirmenybę teikė pirmajam aiškinimui, t. y. kad AVŽP direktyvoje nenustatyta bendro draudimo žeminti žmogaus orumą, kuris turi būti nustatytas AVŽP teikėjams. Vis dėlto ji manė, kad konkretūs įpareigojimai uždrausti turinį, kuriuo kurstomas smurtas, neapykanta ar terorizmas, yra reikalavimo gerbti žmogaus orumą išraiška.

58. O visi kiti šio proceso dalyviai (*Makeleio*, ESR, Graikijos ir Švedijos vyriausybės) sutiko su tuo, kad pagarbos žmogaus orumui ir jo apsaugos užtikrinimas yra AVŽP direktyvoje nustatyta pareiga. Tokio požiūrio laikosi ir prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

[19] Europos Komisija, „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, atsižvelgiant į kintančias rinkos realijas, iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo“ (COM(2016) 287 *final*). Pirminės 2010 m. AVŽP direktyvos redakcijos 6 straipsnyje buvo nustatyta: „Valstybės narės tinkamomis priemonėmis užtikrina, kad jų jurisdikcijai priklausančių žiniasklaidos paslaugų teikėjų audiovizualinės žiniasklaidos paslaugos nekurstytų neapykantos dėl rasės, lyties, religijos ar pilietybės.“ Taigi jame taip pat nebuvo kalbama apie bendrą programų, žeminančių žmogaus orumą, draudimą.

[20] Europos Sąjungos Taryba, „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria, atsižvelgiant į kintančias rinkos realijas, iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo – Pirmojo svarstymo Europos Parlamente rezultatai (2018 m. spalio 1–4 d., Strasbūras)“, (ST 12689 2018 INIT), p. 62. Ta pati formuluotė buvo įtraukta ir į Direktyvos 2018/1808 60 konstatuojamąją dalį.

59. Siūlau Teisingumo Teismui pritarti AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalies įžanginių žodžių aiškinimui, pagal kurį valstybės narės savo nacionalinės teisės aktuose privalo nustatyti žmogaus orumą žeminančių programų bendrą draudimą.

60. AVŽP direktyvos tikslas ir jos 6 straipsnio 1 dalies teisinis pagrindas, įskaitant kitas pačios direktyvos nuostatas ir platesnę Sąjungos bei tarptautinę teisę, patvirtina 6 straipsnio 1 dalies įžanginių žodžių aiškinimą, pagal kurį valstybės narės turi užtikrinti, kad AVŽP teikėjai savo programose laikytųsi bendros pareigos nežeminti žmogaus orumo.

61. Be kita ko, AVŽP direktyvos tikslas – sudaryti sąlygas AVŽP vidaus rinkai, kartu užtikrinant aukšto lygio bendro intereso tikslų apsaugą [21]. Siekiant šio tikslo ji grindžiama kilmės šalies principu, pagal kurį valstybė narė, kurios jurisdikcijai priklauso įsteigti AVŽP teikėjai, privalo užtikrinti, kad jie atitiktų visuomenei skirtoms AVŽP toje valstybėje narėje taikomas taisykles [22]. AVŽP direktyvoje nustatyti minimalūs reikalavimai [23], kurių turi laikytis visi AVŽP teikėjai („šia direktyva koordinuojamose srityse“). Tai leidžia visoms valstybėms narėms nustatyti pareigą leisti tarpvalstybinį AVŽP, kurias teikia kitų valstybių narių subjektai, priėmimą. Nė viena valstybė narė iš esmės negali nustatyti apribojimų dėl priežasčių, patenkančių į direktyva koordinuojamas sritis [24].

62. Taigi šia direktyva AVŽP teikėjams nustatyti bendri reikalavimai, kurie stiprina valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą ir be kurių joms būtų sunku priimti tarpvalstybines AVŽP be išankstinės kontrolės ir leidimo. Šie reikalavimai apima pagarbą pagrindinėms teisėms, nustatytoms Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) [25], įskaitant pagarbą žmogaus orumui, išreikštą jos pirmajame straipsnyje.

63. Dėl AVŽP direktyvos teksto pažymėtina, kad, be jos 6 straipsnio 1 dalies įžanginių žodžių, jos 59, 60 ir 104 konstatuojamosiose dalyse apie žmogaus orumo apsaugą kalbama kaip apie vertybę, kurią turi užtikrinti AVŽP direktyva. Taigi net jeigu pačioje Chartijoje negali būti nustatyta įpareigojimų valstybėms narėms, AVŽP direktyvoje prie reikalavimų, kuriuos valstybės narės turi įvykdyti tam, kad vidaus rinka AVŽP srityje tinkamai veiktų, aiškiai priskiriamas įpareigojimas gerbti žmogaus orumą [26].

64. AVŽP direktyvos 3 konstatuojamojoje dalyje minima 1989 m. gegužės 5 d. Europos Tarybos priimta Europos konvencija dėl televizijos be sienų [27]. Šios konvencijos (Teisingumo Teismas jau yra ja rėmęsis aiškindamas AVŽP direktyvą [28]) 7 straipsnyje „Transliuotojo įsipareigojimai“ nustatyta, kad „[v]isos programos laidos tiek savo forma, tiek turiniu turi gerbti žmogaus orumą ir pagrindines žmogaus teises“.

[21] Žr. AVŽP direktyvos 104 konstatuojamąją dalį.

[22] AVŽP direktyvos 2 straipsnio 1 dalis.

[23] Žr. 2011 m. rugsėjo 22 d. Sprendimą *Mesopotamia Broadcast ir Roj TV* (C-244/10 ir C-245/10, EU:C:2011:607, 34 punktas) ir 2013 m. liepos 18 d. Sprendimą *Sky Italia* (C-234/12, EU:C:2013:496, toliau – Sprendimas *Sky Italia*, 12 punktas).

[24] AVŽP direktyvos 3 straipsnis.

[25] AVŽP direktyvos 16 konstatuojamoji dalis.

[26] Atsižvelgiant į tokias aplinkybes, kokios susiklostė pagrindinėse bylose nagrinėjamais atvejais, galima pridurti, kad 1998 m. Taryba priėmė 1998 m. rugsėjo 24 d. Rekomendaciją 98/560/EB dėl Europos audiovizualinių ir informacinių paslaugų pramonės konkurencingumo plėtros, skatindama nacionalines sistemas, kuriomis siekiama panašaus ir veiksmingo nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos lygio (OL L 270, 1998, p. 48).

[27] *Europos sutarčių serija*, Nr. 132.

[28] Šiuo klausimu žr. 2005 m. birželio 2 d. Sprendimą *Mediakabel* (C-89/04, EU:C:2005:348, 41 punktas), kuriame išaiškintos direktyvos 89/552 ir 98/34/EB, AVŽP direktyvos pirmtakės, ir 2019 m. liepos 4 d. Sprendimą *Baltic Media Alliance* (C-622/17, EU:C:2019:566, 69 ir 70 punktai).

65. Dar svarbiau yra tai, kad žmogaus orumas yra vertybė, įtvirtinta ESS 2 straipsnyje – šioje nuostatoje išvardytos vertybės, kuriomis grindžiama Sąjunga [29]. Jame nurodyta, kad šios vertybės yra bendros valstybėms narėms.

66. Be to, visos Sąjungos valstybės narės taip pat yra Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau – EŽTK) šalys. Nors šioje konvencijoje nėra aiškios nuostatos, pagal kurią būtų reikalaujama gerbti žmogaus orumą, Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje nurodyta, kad pati EŽTK esmė yra pagarba žmogaus orumui ir žmogaus laisvei [30].

67. Žmogaus orumo esminė reikšmė taip pat akcentuojama įvairiuose tarptautiniuose dokumentuose, įskaitant 1948 m. Jungtinių Tautų visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, kurios preambulėje ir 1 straipsnyje vartojama žmogaus orumo sąvoka.

68. Darytina išvada, kad logiškas AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalies įvadinių žodžių aiškinimas yra tas, kad šioje nuostatoje tiesiog pakartota valstybių narių jau turima pareiga. Joje bendra valstybių narių pareiga gerbti ir saugoti žmogaus orumą tiesiog taikoma audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų srityje, patikslinant, kad valstybės narės, rengdamos AVŽP reglamentuojančius įstatymus, turi nustatyti šią pareigą paslaugų teikėjams [31].

69. Dėl šios priežasties atsakydama į pirmojo klausimo pirmą dalį manau, kad Teisingumo Teismas turėtų nuspręsti, jog pagal AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalį valstybės narės privalo į savo teisės aktus, reglamentuojančius AVŽP, įtraukti bendrą draudimą AVŽP teikėjams savo programose žeminti žmogaus orumą.

b) Kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio draudimas

70. Antra, pirmuoju klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat siekia išsiaiškinti, ar pagal AVŽP direktyvą valstybės narės turi uždrausti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programas. Atrodo, kad to klausdamas prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kalbėjo apie tokias programas, kokios yra, pavyzdžiui, šiuo atveju nagrinėjamos dvi transliuotos programos, žeminančios žmogaus orumą.

71. Mano nuomone, kaip per posėdį tvirtino Švedijos vyriausybė, AVŽP direktyva nereglamentuoja programų turinio kokybės požiūriu.

72. Vis dėlto taip pat galima teigti, kad draudimas pažeisti žmogaus orumą daro įtaką programų turiniui, nes šis turinys negali būti žeminantis žmogaus orumą, ir kad šia prasme AVŽP direktyva kišamasi į programų turinį. Vis dėlto, išskyrus reikalavimą, kad programoje nebūtų žeminamas žmogaus orumas ir būtų laikomasi kitų įpareigojimų, nustatytų pagal AVŽP direktyva suderintas taisykles, šiuo teisės aktu į programos turinį daugiau nesikišama.

[29] ESS 2 straipsnio svarbą Teisingumo Teismas akcentavo ne kartą, be kita ko, 2018 m. vasario 27 d. Sprendime *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 30 ir 32 punktai). 2022 m. vasario 16 d. Sprendime *Vengrija / Parlamentas ir Taryba* (C-156/21, EU:C:2022:97, 232 punktas) Teisingumo Teismas konstatavo, kad „reikia priminti, kad ESS 2 straipsnyje nėra tiesiog įtvirtintos politinio pobūdžio gairės ar ketinimai; jame įtvirtintos vertybės, kurios <…> priskiriamos pačios Sąjungos kaip bendros teisės sistemos savitumui ir yra konkrečiai išreikštos principais, kuriuose įtvirtinti valstybėms narėms teisiškai privalomi įpareigojimai“.

[30] Žr., pavyzdžiui, EŽTT 1995 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *S. W. prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:1995:1122JUD002016692, 44 punktas); 2002 m. balandžio 29 d. Sprendimą *Pretty prieš Jungtinę Karalystę* (CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, 65 punktas) ir 2024 m. birželio 25 d. Sprendimą *Ukraina prieš Rusiją (Dėl Krymo)* (CE:ECHR:2024:0625JUD002095814, 1290 punktas).

[31] Iš tiesų, kaip generalinė advokatė V. Trstenjak taikliai nurodė išvadoje, pateiktoje sujungtose bylose *NS* (C-411/10, EU:C:2011:610, 112 punktas), „žmogaus orumą būtina ne tik „gerbti“, bet ir „saugoti““.

73. Vadinasi, nacionalinė priemonė, leidžianti taikyti sankcijas AVŽP teikėjams, kurių transliuojamos programos pažeidžia žmogaus orumo vertybę, patenka į AVŽP direktyvos taikymo sritį.

74. O nacionalinė priemonė, kurioje nustatytos sankcijos už programas, kurios yra tik kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio, nepatenka į direktyva koordinuojamas sritis.

75. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pareiškėjams pagrindinėse bylose buvo skirtos baudos už žmogaus orumo žeminimą, ar veikiau už kokybiniu atžvilgiu žeminantį jų programų turinį.

76. Taigi siūlau Teisingumo Teismui į pirmąjį klausimą atsakyti taip, kaip nurodyta toliau. AVŽP direktyvos reglamentavimo sritis, siejama su jos tikslais, apima žmogaus orumą žeminančių programų bendrą draudimą. AVŽP direktyva nereglamentuoja programų turinio plačiau nei toks draudimas žeminti žmogaus orumą ir kitos sąlygos nustatyti šia direktyva koordinuojamose srityse.

2. Antrasis klausimas – išsamesnės arba griežtesnės nacionalinės nuostatos

77. Pagal AVŽP direktyvos 4 straipsnio 1 dalį valstybėms narėms suteikta galimybė esant tam tikroms sąlygoms nustatyti griežtesnes taisykles direktyva koordinuojamose srityse. Jame nustatyta:

„Valstybės narės turi teisę reikalauti, kad jų jurisdikcijai priklausantys žiniasklaidos paslaugų teikėjai laikytųsi išsamesnių ar griežtesnių taisyklių šia direktyva koordinuojamose srityse su sąlyga, kad tokios taisyklės atitinka Sąjungos teisę.“

78. Antruoju klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti šią nuostatą arba, konkrečiau kalbant, jis siekia išsiaiškinti, ar pagal tokias griežtesnes taisykles valstybėms narėms leidžiama atskirti skirtingų rūšių AVŽP teikėjus.

79. Mano nuomone, šis klausimas priimtinas tik tuo atveju, jei kai kurios šiose bylose nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos, t. y. draudimas žeminti žmogaus orumą arba draudimas transliuoti kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programas, galėtų būti suprantamos kaip tokios griežtesnės ar išsamesnės nuostatos.

80. Vis dėlto šiuo atveju taip nėra.

81. Draudimas žeminti žmogaus orumą yra nustatytas kaip bendras reikalavimas pagal AVŽP direktyvos 6 straipsnio 1 dalį ir nėra „griežtesnė“ taisyklė.

82. Kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programų draudimas nėra taisyklė, patenkanti į AVŽP direktyva koordinuojamas sritis, vadinasi, jis nepatenka į jos 4 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.

83. Taigi neatrodo, kad atsakymas į antrąjį klausimą gali būti naudingas prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui [32], todėl Teisingumo Teismas turėtų atsisakyti į jį atsakyti remdamasis nepriimtinumu.

84. Vis dėlto, kadangi antrasis klausimas buvo pateiktas ir dėl to, ar skirtingi AVŽP teikėjai gali būti vertinami skirtingai, pridursiu, kad, kiek tai susiję su draudimu žeminti žmogaus orumą, jis turi būti vienodai taikomas visiems AVŽP teikėjams.

85. Kiek tai susiję su griežtesnių taisyklių nustatymu AVŽP direktyva koordinuojamose srityse (nagrinėjamais atvejais taip nėra), Teisingumo Teismas yra paaiškinęs, kad galima atskirti skirtingų rūšių AVŽP teikėjus. Jeigu skirtingų paslaugų teikėjų padėtis yra objektyviai skirtinga, nėra kliūčių jiems nustatyti skirtingas taisykles [33]. Taigi Sprendime *Sky Italia* Teisingumo Teismas laikėsi požiūrio, kad mokamos televizijos transliuotojams galima nustatyti didesnius reklaminių intarpų laiko apribojimus nei nemokamos televizijos transliuotojams. Toks skirstymas buvo pagrįstas, nes pirmieji galėjo padengti sąnaudas iš žiūrovų abonementų, o antrieji galėjo užsidirbti tik iš kitų šaltinių [34].

86. Jeigu draudimas žeminti žmogaus orumą būtų laikomas griežtesne taisykle AVŽP direktyva koordinuojamoje srityje (bet taip nėra), nebūtų jokio pagrindo interneto paslaugų teikėjus vertinti kitaip nei bet kurios kitos rūšies AVŽP teikėjus. Kiek tai susiję su tokios taisyklės tikslu, AVŽP teikėjų padėtis objektyviai nesiskiria.

87. Kalbant apie kokybiniu atžvilgiu žeminančio programos turinio draudimą pažymėtina, kad pagal AVŽP direktyvą valstybėms narėms nedraudžiama skirtingai vertinti tradicinės televizijos transliuotojų ir interneto transliuotojų, kurie nėra įprastinės televizijos kanalai. Šis klausimas nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.

88. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, siūlau Teisingumo Teismui neatsakyti į antrąjį klausimą.

[32] Šiuo atžvilgiu žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 44 ir 45 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[33] Toks sprendimas iš tiesų atitinka Chartijos 20 straipsnyje įtvirtintą bendrąjį lygybės principą. Su [Chartija] susijusių išaiškinimų (OL C 303, 2007, p. 17) 20 straipsnio „Lygybė prieš įstatymą“ išaiškinime nurodyta: „Šis straipsnis atitinka bendrą teisės principą, kuris yra numatytas visose Europos konstitucijose ir kurį Teisingumo Teismas pripažino pagrindiniu Bendrijos teisės principu (1984 m. lapkričio 13 d. [S]prendimas *Racke*, 283/83, Rink. 1984, p. 3791, 1997 m. balandžio 17 d. [S]prendimas *EARL*, C-15/95, Rink. 1997, p. I-1961 ir 2000 m. balandžio 13 d. [S]prendimas *Karlsson*, C-292/97, Rink. 2000, p. 2737).“ Pagal lygybės principą reikalaujama ne tik to, kad vienodos situacijos būtų vertinamos vienodai, bet ir kad skirtingos situacijos būtų vertinamos skirtingai, nebent yra pagrindas jas vertinti vienodai. Šiuo klausimu žr. 2010 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Akzo Nobel Chemicals ir Akcros Chemicals / Komisija ir kt.* (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 55 punktas).

[34] Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Sky Italia* 20 ir 21 punktus.

3. Trečiasis klausimas – Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo ribos

89. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo trečiasis klausimas grindžiamas prielaida, kurią patvirtino dauguma to teismo kolegijos narių ir pagal kurią galiojančioje Graikijos teisėje nenustatyta bendros pareigos gerbti žmogaus orumą naujienų interneto portaluose, teikiančiuose ir AVŽP. Taigi pagal Graikijos teisę, kaip ją aiškina dauguma, nebūtų teisinio pagrindo skirti ginčijamų baudų [35].

90. Trečiuoju klausimu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar privalo nacionalinę teisę aiškinti taip, kad pagal ją taip pat draudžiama žeminti žmogaus orumą naujienų interneto portaluose, teikiančiuose ir AVŽP, net jeigu dėl to būtų taikomos sankcijos.

91. Priimta nemažai sprendimų, patvirtinančių, kad direktyva pati savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui [36]. Tai galima padaryti tik perkeliant direktyvas į nacionalinę teisę. Taigi pačioje AVŽP direktyvoje negali būti nustatyta pareigos *Makeleio* ir *Zougla* nežeminti žmogaus orumo.

92. Jeigu direktyva nebuvo tinkamai arba visiškai perkelta į nacionalinę teisę, nacionaliniai teismai privalo suderinti nacionalinės teisės aktus su šia direktyva juos aiškindami – taip Teisingumo Teismas pirmą kartą paaiškino Sprendime *Von Colson ir Kamman* [37]. Nacionalinis teismas privalo „savo jurisdikcijos ribose [atlikti] visus veiksmus“, siekdamas užtikrinti direktyvos veiksmingumą konkrečiu atveju [38]. Jam net gali tekti pakeisti nusistovėjusią jurisprudenciją, jeigu paaiškėja, kad ši jurisprudencija pagrįsta su direktyvos tikslais nesuderinamu nacionalinės teisės išaiškinimu [39].

93. Taigi Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo tikslas yra konkrečiu atveju kiek įmanoma aiškinti nacionalinės teisės nuostatas pagal direktyvos formuluotes – taip, kaip jos turėtų būti aiškinamos tinkamai įgyvendinus direktyvą [40].

94. Nagrinėjamais atvejais reikalaujamas rezultatas yra įpareigojimas *Makeleio* ir *Zougla* nepažeisti žmogaus orumo jų viešai prieinamose audiovizualinėse programose.

95. Vis dėlto dėl tokio nacionalinės teisės aiškinimo nagrinėjamais atvejais kiltų kvazibaudžiamoji atsakomybė, nes būtų galima skirti administracines nuobaudas už taip aiškinamų pareigų pažeidimą.

35 Komisija išreiškė abejonių dėl šio (ir antrojo) klausimo priimtinumo. Ji mano, kad prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį klausimą grindė *prima facie* klaidinga prielaida, pagal kurią į nacionalinę teisę perkeltos AVŽP direktyvos nuostatos neapima interneto transliuotojų, kurie nėra ir įprastinės televizijos kanalai. Vis dėlto per prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą Teisingumo Teismas neturi jokios galimybės nustatyti nacionalinės teisės reikšmės. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suprantamai paaiškino, kad sprendimą šiose bylose turinčios priimti kolegijos teisėjai nesutaria dėl nacionalinės teisės aiškinimo, tačiau dauguma laikosi požiūrio, kuriuo grindžiamas šis klausimas. Taigi Teisingumo Teismas turėtų atsakyti į šį klausimą remdamasis prielaida, kad jos reikšmė nurodyta prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutartyse dėl šių prašymų.

36 Pirmasis iš šių sprendimų buvo 1986 m. vasario 26 d. Sprendimas *Marshall* (152/84, EU:C:1986:84, 48 punktas). Naujesnį šios jurisprudencijos patvirtinimą galima rasti 2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 42 ir 43 punktai) ir 2022 m. sausio 18 d. Sprendime *Thelen Technopark Berlin* (C-261/20, EU:C:2022:33, 32 punktas).

37 Šiuo klausimu žr. 1984 m. balandžio 10 d. Sprendimą *von Colson ir Kamann* (14/83, EU:C:1984:153).

38 Šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimą *Pfeiffer ir kt.* (C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 118 punktas).

39 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimas *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278, 33 punktas).

40 Šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimą *Pfeiffer ir kt.* (C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 119 punktas).

96. Labai greitai po to, kai nustatė Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo pareigą, Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad ši pareiga yra ribota [41]. Viena riba būtų pasiekta, kai taikant Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą būtų nustatyta arba sugriežtinta direktyvos nuostatas pažeidusių asmenų baudžiamoji atsakomybė [42].

97. Šis apribojimas atspindi teisėtumo principą, išreikštą posakyje *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Šis principas įtvirtintas Chartijos 49 straipsnyje ir EŽTK 7 straipsnyje.

98. Trumpai tariant, teisėtumo principas reiškia, kad asmeniui negali būti taikoma baudžiamoji ar kvazibaudžiamoji [43] atsakomybė už veiksmą, kuris jo atlikimo metu nebuvo uždraustas pagal *įstatymą*.

99. Atsižvelgiant į tai, kad Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas vyksta po to, kai buvo padaryta baustina veika, jį galima suprasti kaip baudžiamosios atsakomybės taikymą *post festum* [44].

100. Nagrinėjamais atvejais atrodo, kad *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba) dauguma ir pareiškėjai pagrindinėse bylose remiasi prielaida, jog pagal teisėtumo principą taikytinoje teisės nuostatoje visada turi būti aiškiai nurodyti visi subjektai, kuriems ji taikoma. Kadangi Graikijos teisės aktuose to nebuvo padaryta, t. y. juose nebuvo aiškiai paminėta naujienų interneto portalų, teikiančių ir AVŽP, darytina išvada, kad pareiškėjai nežinojo, jog jiems taip pat taikomas draudimas transliuoti žmogaus orumą žeminančias programas. Taigi būtų pasiekta Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo riba.

101. Vis dėlto Teisingumo Teismo ir EŽTT jurisprudencijoje nereikalaujama aiškaus paminėjimo teisės aktuose, norint įvykdyti teisėtumo principo reikalavimus. Lemiamą reikšmę turi tai, kad atitinkamas asmuo galėtų numatyti, jog draudimas taikomas ir jo veiksmams.

102. EŽTT yra išaiškinęs, kad „7 straipsnyje vartojama sąvoka „įstatymas“ reiškia tą pačią sąvoką, kuri vartojama kitose Konvencijos vietose, t. y. sąvoką, kuri apima įstatymus kartu su jurisprudencija ir kuriai taikomi kokybiniai reikalavimai, įskaitant galimybės susipažinti ir nuspėjamumo reikalavimus“ [45].

[41] 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendime *Marleasing* (C-106/89, EU:C:1990:395, 8 punktas) Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinis teismas privalo „kiek įmanoma“ rasti sprendimą aiškindamas teisės nuostatas. Nuo tada, kai buvo priimtas 2005 m. birželio 16 d. Sprendimas *Pupino* (C-105/03, EU:C:2005:386), Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo ribą atspindi sąvoka *„contra legem“* (ten pat, 47 punktas ir neseniai priimtas 2024 m. sausio 25 d. Sprendimas *Sofiyski gradski sad* (C-722/22, EU:C:2024:80, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)).

[42] Šiuo klausimu žr. 1987 m. spalio 8 d. Sprendimą *Kolpinghuis Nijmegen* (80/86, EU:C:1987:431, 13 punktas). Taip pat žr. 2005 m. gegužės 3 d. Sprendimą *Berlusconi ir kt.* (C-387/02, C-391/02 ir C-403/02, EU:C:2005:270, 74 punktas) ir 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimą *Vaditrans* (C-102/16, EU:C:2017:1012, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[43] Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad teisėtumo principas, paprastai aktualus baudžiamosios teisės srityje, taikomas ir administracinėms nuobaudoms. Šiuo klausimu žr. 2010 m. spalio 28 d. Sprendimą *SGS Belgium ir kt.* (C-367/09, EU:C:2010:648, 39 ir 61 punktai) ir 2021 m. kovo 24 d. Sprendimą *Prefettura Ufficio territoriale del governo di Firenze* (C-870/19 ir C-871/19, EU:C:2021:233, 49 ir 50 punktai). Generalinė advokatė J. Kokott tvirtino, kad, kiek tai susiję su administracinėmis nuobaudomis, iš tiesų niekas netrukdo dėl orientacijos pasitelkti nusikaltimo ir bausmės teisėtumo principo turinį (žr. jos išvadą byloje *SGS Belgium ir kt.*, C-367/09, EU:C:2010:440, 37 punktas).

[44] Šiame teiginyje esama tam tikro paradokso. T. y. teismo aiškinimu nesukuriama naujo įstatymo, o tik nurodoma, koks buvo įstatymas nuo jo priėmimo. Taigi taip pat galima teigti, kad nagrinėjama teisinė pareiga jau egzistavo baustinos veikos įvykdymo metu. Vis dėlto kitas svarbus elementas taip pat yra subjektyvus, t. y. kad asmuo, kuriam taikomos teisės nuostatos, galėjo pakankamai aiškiai žinoti jam pagal prieinamą įstatymą nustatytas pareigas. Taigi kūrybiškas jurisprudencijos aiškinimas iš tikrųjų galėtų būti siejamas su teisėkūra.

[45] 2000 m. birželio 22 d. EŽTT sprendimas *Coëme ir kiti prieš Belgiją* (CE:ECHR:2000:0622JUD003249296, 145 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

103. Teisingumo Teismas, remdamasis EŽTT jurisprudencija, taip pat yra konstatavęs, kad reikalavimas įstatyme aiškiai apibrėžti nusikaltimus ir bausmes „laikoma[s] įgyvendint[u], jei asmuo iš atitinkamos nuostatos formuluotės ir prireikus iš teismų išaiškinimo gali žinoti, kurie veiksmai ir neveikimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę“ [46].

104. Taigi principas, kad nėra nusikaltimų ir bausmių be įstatymo, negali būti aiškinamas kaip draudžiantis laipsnišką baudžiamosios atsakomybės taisyklių aiškinimą, kurį teismas atlieka vienoje ar kitoje byloje pateikdamas išaiškinimą, jeigu tokio išaiškinimo rezultatą vykdant pažeidimą galima protingai numatyti, atsižvelgiant į tuo metu jurisprudencijoje dėl nagrinėjamos įstatymo nuostatos pateikiamą išaiškinimą [47].

105. Trumpai tariant, teisėtumo principo esmė yra reikalavimas, kad baudžiamas asmuo žinojo arba negalėjo nežinoti, kad jo veiksmai yra draudžiami.

106. Teisingumo Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad nuspėjamumo apimtis labai priklauso nuo nagrinėjamo teksto turinio, reglamentuojamos srities, taip pat nuo adresatų skaičiaus ir statuso. Galimybė numatyti įstatymą neprieštarauja tam, kad atitinkamas asmuo būtų priverstas pasinaudoti specialisto patarimais, siekdamas susiklosčiusiomis aplinkybėmis tinkamai įvertinti pasekmes, kurios gali atsirasti dėl tam tikro akto. Tai visų pirma pasakytina apie profesinę veiklą vykdančius asmenis, įpratusius savo profesijoje elgtis labai apdairiai. Taip pat iš jų galima tikėtis, kad jie labai rūpestingai įvertins savo riziką [48].

107. Taigi šiose bylose prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės negali pripažinti pareiškėjų kaltais dėl žmogaus orumo žeminimo, remdamasis Sąjungos teisę atitinkančiu nacionalinės teisės aiškinimu. Priešingai būtų tik jeigu prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas manytų, kad pagal tuo metu, kai klostėsi nagrinėjamos aplinkybės, galiojusius Graikijos teisės aktus šie pareiškėjai galėjo numatyti, kad draudimas transliuoti draudžiamo turinio programas taikomas ir jiems, nors šiuose teisės aktuose nebuvo aiškios nuorodos į naujienų interneto portalus, teikiančius ir AVŽP [49].

108. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pareiškėjai pagrindinėse bylose tuo metu, kai transliavo nagrinėjamas programas, galėjo numatyti, kad draudimas žeminti žmogaus orumą ir sankcija už jo pažeidimą taip pat taikomi jų veiklai, nors jie

[46] 2007 m. gegužės 3 d. Sprendimas *Advocaten voor de Wereld* (C-303/05, EU:C:2007:261, 50 punktas). Taip pat žr. 2021 m. kovo 24 d. Sprendimą *Prefettura Ufficio territoriale del governo di Firenze* (C-870/19 ir C-871/19, EU:C:2021:233, 49 punktas).

[47] 2015 m. spalio 22 d. Sprendimas *AC-Treuhand / Komisija* (C-194/14 P, EU:C:2015:717, 41 punktas) ir 2024 m. birželio 27 d. Sprendimas *Mylan Laboratories ir Mylan / Komisija* (C-197/19 P, EU:C:2024:550, 156 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[48] 2022 m. gegužės 5 d. Sprendimas *BV*, (C-570/20, ECLI:EU:C:2022:348, 43 punktas) ir 2024 m. birželio 27 d. Sprendimas *Mylan Laboratories ir Mylan / Komisija* (C-197/19 P, EU:C:2024:550, 157 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[49] Primenu, kad nagrinėjamose bylose ESR skyrė keturias baudas. Pirmoji bauda *Makeleio* skirta už smurto ar neapykantos kurstymą prieš asmenis dėl jų seksualinės orientacijos. Dėl šios baudos ginčų nekyla, nes ji skirta remiantis aiškiu draudimu, įtvirtintu Įstatyme Nr. 4779/2021, kuriuo AVŽP direktyva perkelta į nacionalinę teisę ir kuriame numatytos baudos pagal ankstesnius įstatymus. Vis dėlto antroji bauda *Makeleio* ir abi baudos *Zougla* buvo skirtos remiantis ankstesniais teisės aktais, kuriuose tokios rūšies interneto paslaugų teikėjams nebuvo aiškiai nustatyta pareigų. Dėl šios priežasties prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo dauguma manė, kad ginčijamos baudos skirtos pažeidžiant teisėtumo principą.

yra naujienų interneto portalai, teikiantys ir AVŽP[50]. Jeigu jie turėjo žinoti apie tokį draudimą, tokios pareigos patvirtinimas taikant Graikijos taisyklių tikslinamąjį aiškinimą nebūtinai peržengia Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo ribą, nustatytą pagal teisėtumo principą.

4. Ketvirtasis ir penktasis klausimai

109. Ketvirtasis ir penktasis klausimai užduoti tik jeigu Teisingumo Teismas į pirmąjį klausimą atsakytų neigiamai, t. y. kad pagal AVŽP direktyvą nereikalaujama nustatyti bendro žmogaus orumą žeminančių programų ir kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programų draudimo.

110. Kadangi pasiūliau Teisingumo Teismui į tą klausimą atsakyti teigiamai, į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus atsakyti nebūtina.

111. Iš tiesų manau, kad atsakydamas į pirmąjį klausimą Teisingumo Teismas turėtų paaiškinti, kad AVŽP direktyva nereglamentuoja transliuojamų programų kokybės, taigi nedraudžia kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programų. Vis dėlto, kadangi prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino, kad pirmojo klausimo b punkte, kuriame kalbama apie kokybiniu požiūriu žeminantį programos turinį, turimos omenyje tokios programos, kokios nagrinėjamos šiose bylose, jame iš tikrųjų klausiama to paties, ko ir šio klausimo a punkte, susijusiame su žmogaus orumo žeminimu. Taigi šiose bylose prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nekelia klausimo dėl kokybiniu atžvilgiu žeminančio turinio programų draudimo pagal nacionalinę teisę – šis klausimas yra platesnis nei draudimas žeminti žmogaus orumą.

112. Dėl šių priežasčių nemanau, kad reikia atsakyti į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus.

IV. Išvada

113. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Symvoulio tis Epikrateias* (Valstybės Taryba, Graikija) pateiktus klausimus:

1. 2010 m. kovo 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/13/ES dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų tam tikrų nuostatų, susijusių su audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimu, derinimo (Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva), iš dalies pakeistos 2018 m. lapkričio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/1808, 6 straipsnio 1 dalies reglamentavimo sritį, siejamą su šios direktyvos tikslais,

   reikia aiškinti taip, kad ji apima žmogaus orumą žeminančių programų bendrą draudimą.

   AVŽP direktyva nereglamentuoja programų turinio plačiau nei toks draudimas žeminti žmogaus orumą ir kitos sąlygos nustatyti šia direktyva koordinuojamose srityse.

[50] Grįsdama tokią išvadą, Komisija pažymi, kad pareiškėjai turėjo žinoti, jog pagal Prezidento dekretu Nr. 77/2003 priimtą žurnalistinių laidų etikos kodeksą draudžiama transliuoti žmogaus orumą žeminantį turinį, taip pat kokybiniu atžvilgiu žeminantį turinį. Nors šis kodeksas nėra privalomas teisės aktas, į jį galima atsižvelgti vertinant teisinių pareigų nuspėjamumą. Iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad tokie aktai gali būti svarbūs vertinant, ar pareiga buvo „nustatyta įstatymo“, kaip tai suprantama pagal EŽTK 7 straipsnį. 2010 m. balandžio 6 d. EŽTT sprendime *Flinkkilä ir kiti prieš Suomiją* (CE:ECHR:2010:0406JUD002557604, § 63-68) tas teismas padarė išvadą, kad nors teisės aktai nėra tiksliai suformuluoti, žurnalistams skirtose gairėse ir Žiniasklaidos tarybos praktikoje numatytos net griežtesnės taisyklės nei pačioje baudžiamojoje teisėje. Dėl šios priežasties EŽTT nusprendė, kad toje byloje nagrinėta pareiga buvo „nustatyta įstatymo“, o atitinkama sankcija neprieštaravo teisėtumo principui.

2. Atsižvelgiant į atsakymą į pirmąjį klausimą, Teisingumo Teismui nereikia atsakyti į antrąjį klausimą.

3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje įtvirtintas teisėtumo principas užkerta kelią prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pripažinti asmenį kaltu dėl žmogaus orumo žeminimo remiantis Sąjungos teisę atitinkančiu nacionalinės teisės aiškinimu, nebent tas asmuo pagal tuo metu, kai klostėsi nagrinėjamos aplinkybės, galiojusius Graikijos teisės aktus galėjo numatyti, kad draudimas transliuoti žmogaus orumą žeminančio turinio programas taikomas ir jam, nors šiuose teisės aktuose nebuvo aiškios nuorodos į naujienų interneto portalus, teikiančius ir AVŽP.

   Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pareiškėjai pagrindinėse bylose tuo metu, kai transliavo nagrinėjamas programas, galėjo numatyti, kad draudimas žeminti žmogaus orumą ir sankcija už jo pažeidimą taip pat taikomi jų veiklai. Jeigu jie turėjo žinoti apie tokį draudimą, tokios pareigos patvirtinimas taikant Graikijos taisyklių tikslinamąjį aiškinimą nebūtinai peržengia Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo ribą, nustatytą pagal teisėtumo principą.

4. Nebūtina atsakyti į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus.